

Vlaanderen
is erfgoed

Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed

**Vondstmelding aan de Budabrug in Kortrijk
(Kortrijk, prov. West-Vlaanderen)**

10

Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed

Brussel 2014

COLOFON

Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed

Een uitgave van Onroerend Erfgoed
Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid,
Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed
Published by the Flanders Heritage Agency
Scientific Institution of the Flemish Government,
Policy area Town and Country Planning, Housing Policy and Immovable Heritage

Verantwoordelijke uitgever: S. Vanblaere

Onroerend Erfgoed
Phoenixgebouw
Koning Albert II-laan 19 bus 5, B-1210 Brussel
tel.: +32(0)2 553 16 50, fax: +32(0)2 553 16 55
info@onroerenderfgoed.be
www.onroerenderfgoed.be

Dit werk wordt beschikbaar gemaakt onder de licentie Creative Commons Naamsvermelding-GelijkDelen 3.0 Unported. Bezoek <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/> om een kopie te zien van de licentie of stuur een brief naar Creative Commons, 444 Castro Street, Suite 900, Mountain View, California, 94041, USA.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/> or send a letter to Creative Commons, 444 Castro Street, Suite 900, Mountain View, California, 94041, USA.

Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed.

Vondstmelding aan de Budabrug in Kortrijk (West-Vlaanderen).

Terreinwerk & rapportage

Marc Dewilde, Philippe Despriet
archeoloog

Franky Wyffels,
veldtechnicus

Vondstmelding aan de Budabrug in Kortrijk (West-Vlaanderen).

Administratieve gegevens:

Provincie: West-Vlaanderen

Gemeente: Kortrijk

Adres: Kruispunt Budastraat en de Dam

Kadaster: Afdeling: 2de Afd.

Sectie: F

Perceel: 730j, 865f, 864c

Opgraving

Prospectie

Machting: 2011/037

Datum machting: 07/02/2011

Naam aanvrager: Dewilde Marc

Naam site: Kruispunt Budastraat en de Dam

Lambertcoördinaten (Lambert 1972): X= 72030,277 Y= 169558,984

Inhoudsopgave

1 Inleiding	5
2 Ligging en bodemgesteldheid.....	5
3 Historische en archeologische informatie.....	6
4 Veldwerk	7
5 Besluit.....	13
6 Geraadpleegde literatuur.....	13

1 Inleiding

Bij werken aan de Leieboorden in Kortrijk zijn achter het landhoofd van de Budabrug, op de rechteroever duidelijke muurmassieven tevoorschijn gekomen (fig. 1). W&Z (Waterwegen en Zeekanaal NV, Afdeling Bovenschelde) was bouwheer en meldde de vondst¹. Ook de Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen werkte gretig mee².

Fig. 1 Werken aan de Leieboorden in Kortrijk.

2 Ligging en bodemgesteldheid

De vondst is gedaan op het kruispunt van de Budastraat en de Dam (fig. 2). Het terrein is kadastraal gekend als Kortrijk, 2de Afd., Sie F, 730j, 865f, 864c en openbaar domein. We bevinden ons in de alluviale (natte klei) vallei van de Leie. De scheuren in het metselwerk liegen er niet om.

¹ Ir Frank Serpentier (leidend ambtenaar), Johnny Verhaeghe (werftoezichter) en Johan Clarysse (Stadsbader NV) werkten volop mee aan de afwikkeling van het onderzoek, waarvoor dank.

² Philippe Despriet kent de iconografie van middeleeuws Kortrijk als geen ander. Ook is hij bij allerlei werfcontroles al dikwijls in aanraking gekomen met resten van vestingwerken. Dank voor z'n engagement.

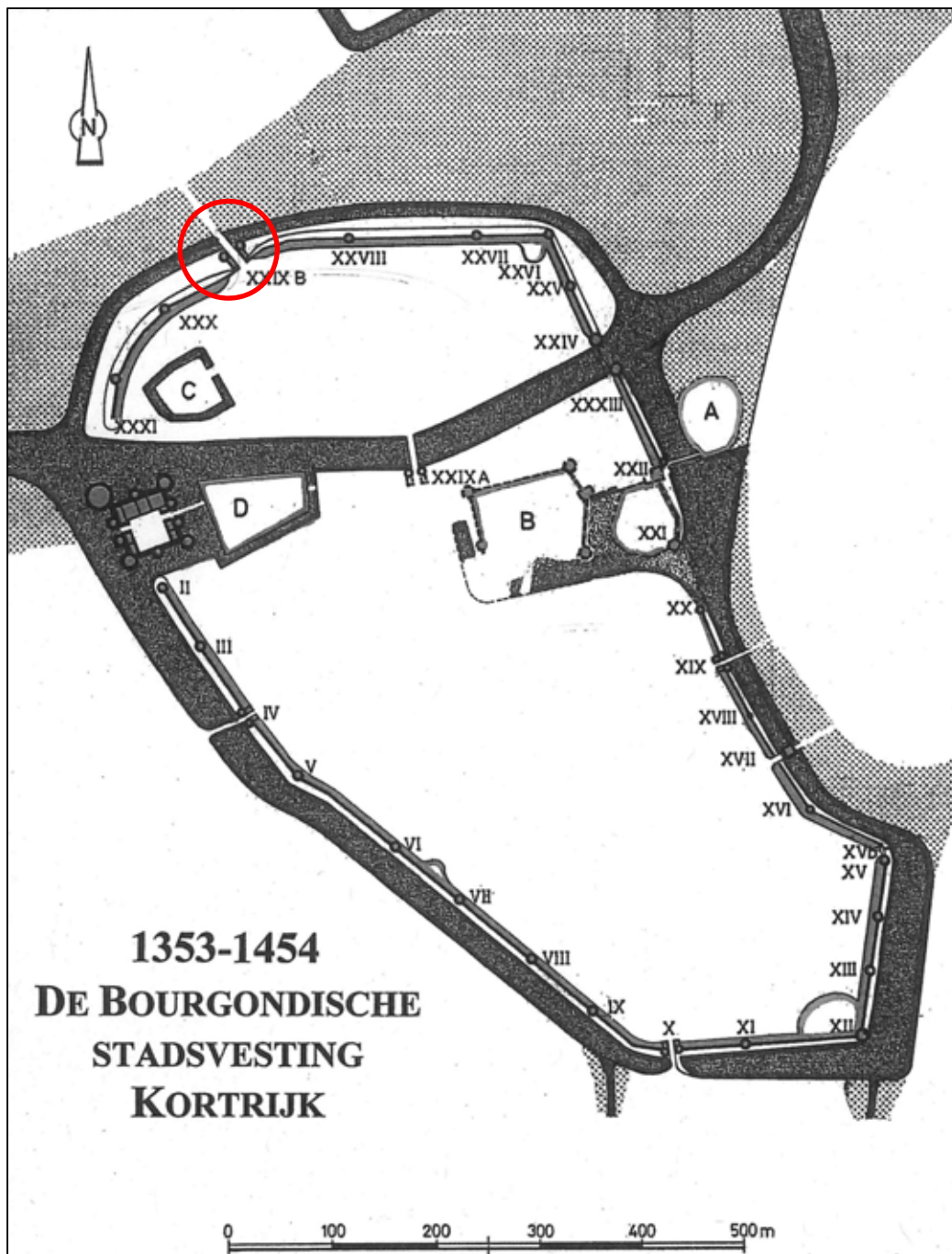

Fig. 2 Localisatie van de poort in het Kortrijks vestinglandschap
B: Franse dwangburcht.

3 Historische en archeologische informatie

De Nieuwe Leiepoort is gebouwd in 1400-1402 n.o.v. Hendrik Heubins en maakt als dusdanig deel uit van de Bourgondische stadsversterking, die tot stand kwam tussen 1353 en 1454. Bij deze werd Buda (Pamele is de oude benaming), het stadsdeel tussen de Leie en de Nieuwe Leie geïntegreerd in het versterkte gedeelte van Kortrijk. De uitgraving van de Nieuwe Leie was al in 1340 aangevat, werd in 1399 heropgestart en was zeker afgewerkt in 1454.

De aansluitende brug kwam tot stand in 1412. In 1414 werd er op de westzijde nog een watermolen toegevoegd, die in 1580-87 en 1645-47 verbouwd werd. Ook een sluis en een spuikom maakten er deel van uit.

De poort werd in 1545 volledig herbouwd. Het complex, dat naderhand nog verschillende functies heeft gehad, raakte geleidelijk in verval en werd uiteindelijk afgebroken in 1782. Van deze poort is ook duidelijk iconografisch documentatie bewaard gebleven (fig. 3).

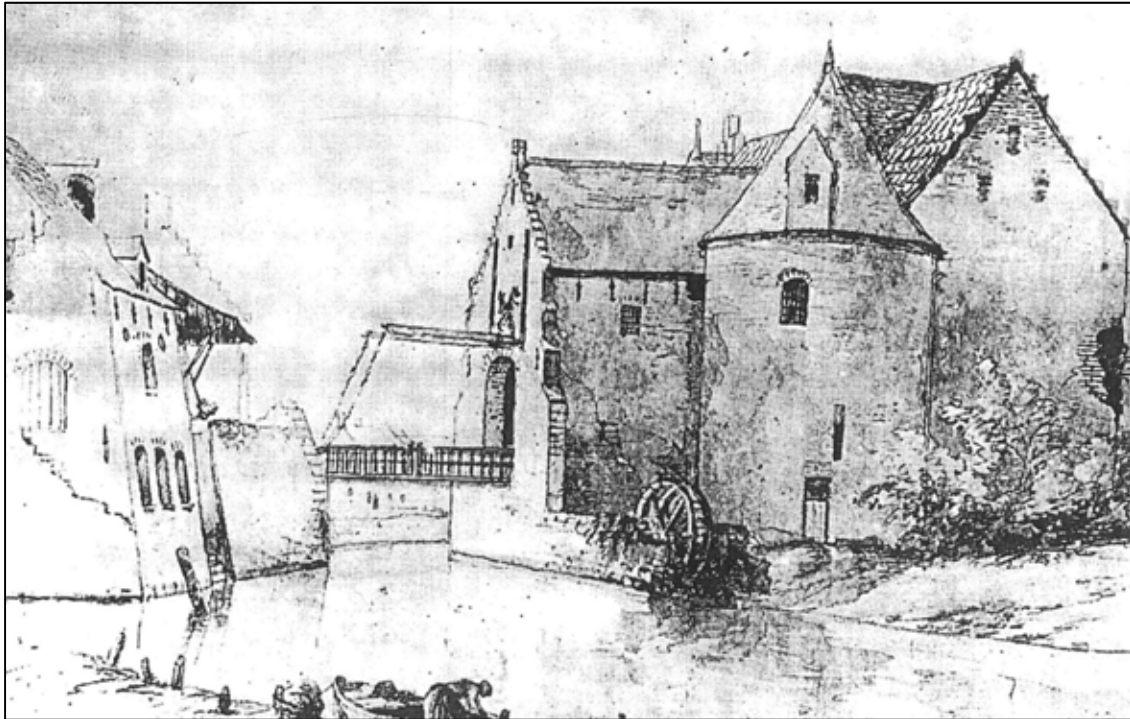

Fig. 3 De Nieuwe Leiepoort met de watermolen.

4 Veldwerk

De muurmassieven kwamen aan het licht bij werken aan de Leiekade door W&Z, die de vondst op 28 januari 2011 meldde. Deze melding werd doorgegeven door Sam De Decker (agentschap Onroerend Erfgoed) op 1 februari 2011. Het veldwerk werd uitgevoerd op 7, 11 en 15 februari (machtiging 2011/037 van 7 februari 2011).

Er konden over een lengte van 40 m waarnemingen gedaan worden.

Voor zover kon nagegaan worden bestond de poort uit een rechthoekig bouwblok (binnenwerks: 9,85 op ?m) met op de hoeken aan de veldzijde een vooruitspringende, halfronde flankeertoren (2R: 5,9 m). Beide torens waren bij de werken evenwel al weggebroken. Volgens de iconografische informatie sloot op beide torens nog eens een rechthoekig volume aan, van waaruit de ophaalbrug functioneerde. In z'n geheel levert dit een T-vormig grondplan op met twee ronde flankeertorens. Hoe de poort aan de stadszijde afgewerkt was kon evenmin achterhaald worden (fig. 4).

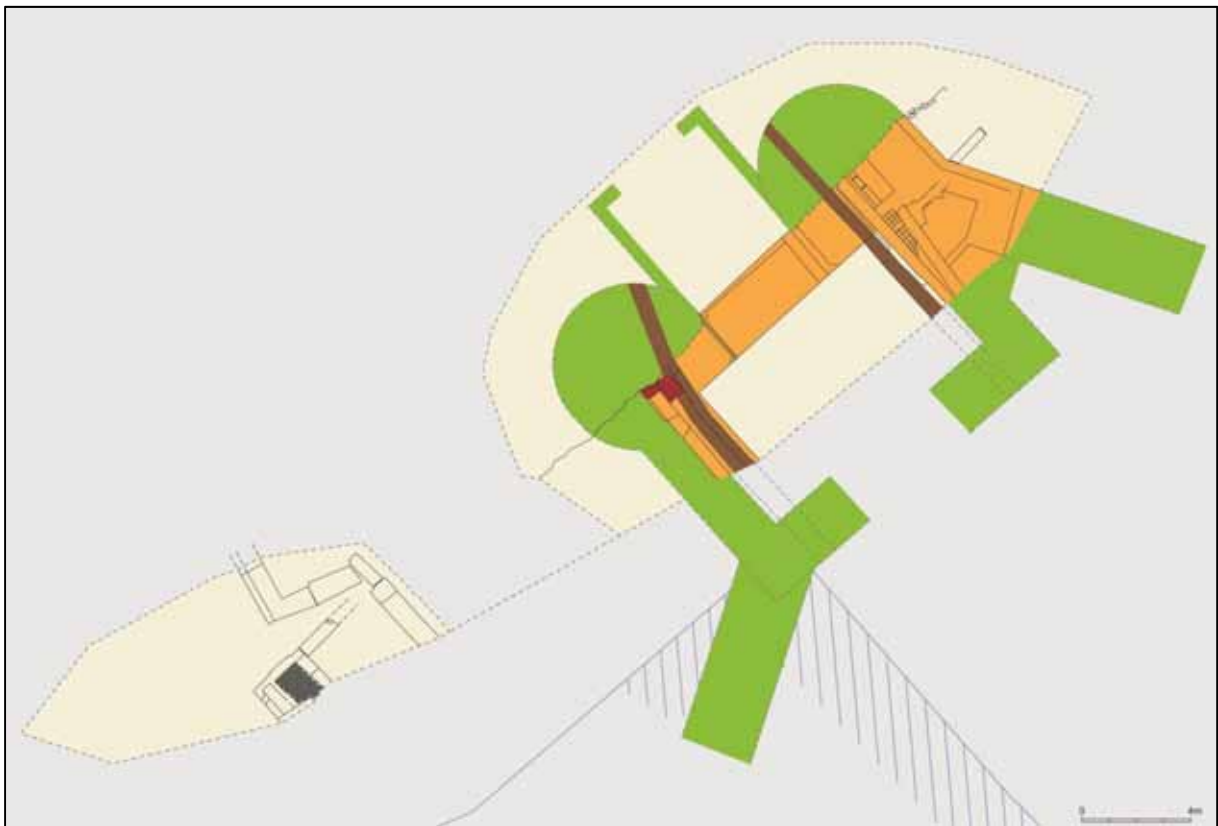
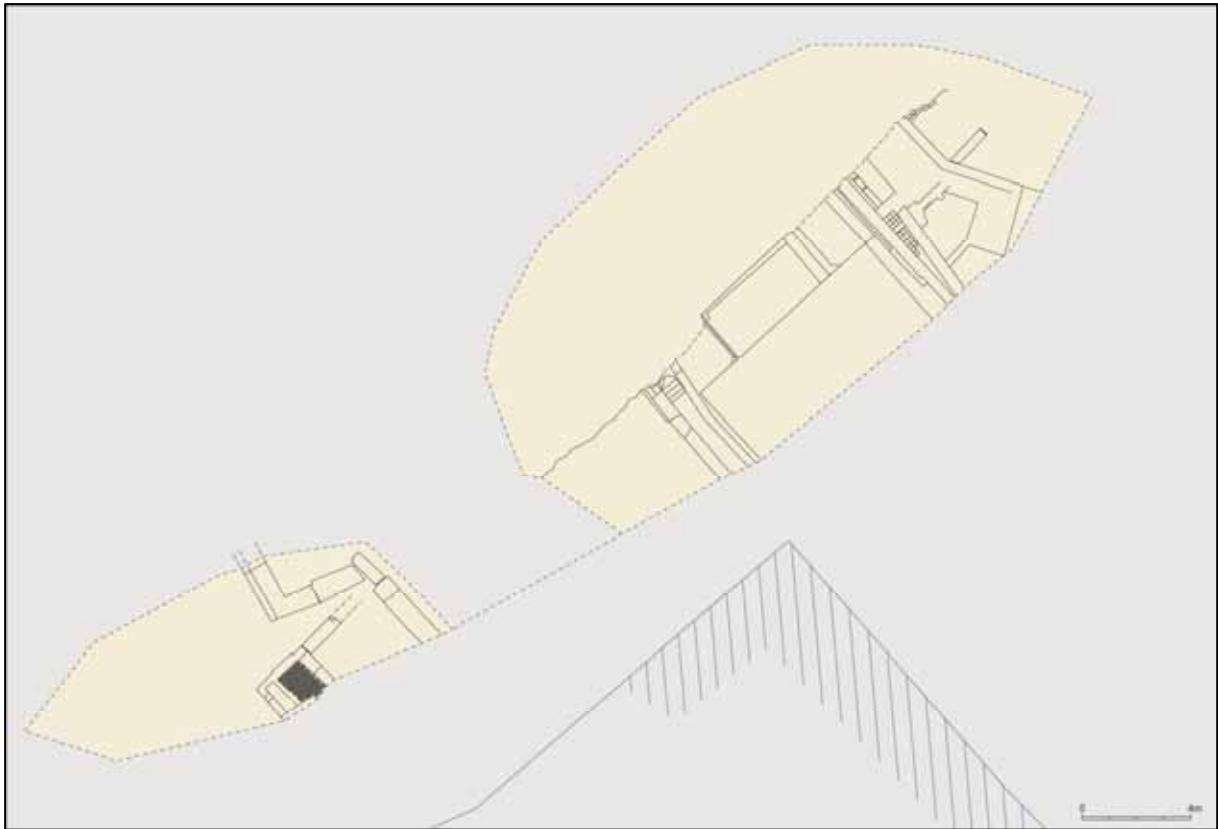

Fig. 4 Grondplan van de aangetroffen muurresten. Oranje: aangetroffen muurresten; bruin: riolen; rood: draaitrap; groen: reconstructie.

De centrale doorgang was 4,9 m breed (fig. 5). De gebruikte bakstenen o.a. voor de fundering meten 25 x 12 x 5,5 cm (10 lagen = 65 cm). De muren waren ook opgevuld met Doornikse kalksteen en grotere bakstenen (28 x 13 x 6 cm), afkomstig van de gesloopte Franse dwangburcht, gebouwd in 1297-1302. De parementen zijn in verzorgd gekapte Brabantse kalkzandsteenblokken (8 à 14/15 op 22 à 52 cm) uitgevoerd, gevat in witgrijze mortel (fig. 6).

Fig. 5 Poortdoorgang in fundering (veldzijde).

Fig. 6 Parement aan de oostzijde.

In de bewaarde opstand zijn er geen aanwijzingen gevonden voor de binneninrichting van de eigenlijke poort.

Bij het leggen van de fundering van het hoofdgebouw zijn ook rioleringen opgenomen (fig. 7). Ze zijn ondergronds aangebracht op een brede funderingsuitsprong, lopen langs de muren (aan de binnenkant), gaan verder onder de flankeertorens en monden uit in de Nieuwe Leie. De riolen zijn gemetst, 0,45 m breed, 0,45 m hoog en afgedekt met een tongwelf. De bodem bestond uit dunne natuurstenen platen.

Fig. 7 Riolering aan de oostzijde.

Voor zover kon nagegaan worden is op de oostzijde de, in een schuine hoek aansluitende stadsmuur 2,25 m dik. In de oksel van de flankeertoren en de stadsmuur duiden enkele verbouwingssporen op aanpassingen, waarbij o.a. een, 0,7 m brede haard werd ingebracht. In het verlengde ervan valt tegen de stadsmuur een muurfragment op, dat hier mogelijk mee in verband staat. Dit heeft dan ook vermoedelijk te maken met sporen van bebouwing na de afbraak van het complex. Ook andere vloerresten –gelegd bovenop de muurresten- verkeren in dat geval (fig. 8).

Fig. 8 Recente bouwsporen op de oostzijde: haard en vloerresten.

In de westelijke flankertoren zijn enkele trappen van een draaitrap aangetroffen (fig. 9), die de verbinding maken met een kelderconstructie. Naderhand -na de afbraak van het poortcomplex- is de trap gesupprimeerd, maar bleef de kelder behouden. De bevloering bestond ook hier uit blauwe "schorren".

Bij herstellingen aan het poortgebouw is plaatselijk Noord-Franse natuursteen, Oosterbantsteen aangewend.

Fig. 9 Draaitrap in de westelijke flankertoren, later afgesloten.

In het zuidprofiel van de afgraving kwam een gedeeltelijke doorsnede van de Budastraat tevoorschijn (fig. 10). We zien een opeenvolging van kleiige en lemige ophogingspakketten en laagjes of lagen, waarin vooral baksteenpuin voortkomt en die als poging tot verhardingen kunnen geïnterpreteerd worden. Hieruit kan afgeleid worden dat de straat al een hele tijd in functie was, vooraleer de poort werd geïnstalleerd. Het bovenste, dik puinpakket komt immers overeen met het looppniveau van de begin 15de eeuwse poort.

Fig. 10 Composietfoto van de doorsnede van de Budastraat.

Zowel ten zuidwesten als ten oosten van de poort is nog ander metselwerk geregistreerd. Oostelijk is dat een muurtje en een gedeelte van een vloer -donkerblauwe "schorren" op een bakstenen vlijlaag- van een kelder, die met bebouwing na de afbraak van de poort in verband staat. Zuidwestelijk kwam veelvuldig gescheurd en soms verzakt metselwerk voor. Het is ook duidelijk -verschil in richting en mortel- dat niet alles gelijktijdig is.

Ouder zijn een kleine langwerpige beerput van 0,5 m breed (binnenwerks), waartegen een andere, 1 m brede beerput is gezet (22 à 23 x 11 x 5 cm) en waarop een muur aansluit (24 x 10,5 x 5 cm). Het geheel ligt in de lijn van het poortcomplex, maar behoort tot een geheel andere constructie. Bij het metselwerk is gele kalkmortel gebruikt (fig. 11).

Fig. 11 Muursporen ten zuidwesten van het poortcomplex. Centraal achterin liggen de beerputten.

Een aantal andere muurpanden -in een dubbel geknikte dispositie- vertonen een afwijkende richting. Er is ook een totaal andere (witte) mortel gebruikt. Omwille van de onstabiele ondergrond zijn ze in verschillende blokken tot stand gekomen (fig.). Het gebruikte baksteenformaat is 21,5 à 21 x 10 x 5 cm. Her en der komen ook grotere formaten (26 x 11 x 5 en 25 x 12 x 5 cm) voor. Is deze baksteen afkomstig van de afbraak van de poort en dateren deze bouwsporen van kort na 1782? Tegenaan de oostelijke muur vallen opnieuw blauwe "schorren" op. Vermoedelijk is er een verband met de kelder in de westelijke flankeertoren en kunnen we een kelder van 11,3 m lang reconstrueren.

5 Besluit

Bij de afwikkeling van deze vondstmelding is een gedeelte van de Nieuwe Leiepoort in kaart gebracht. De bewuste poort maakt deel uit van de Bourgondische stadsversterking en is ook historisch en iconografisch ruim gedocumenteerd.

6 Geraadpleegde literatuur

Despriet Ph. 1990: *2000 jaar Kortrijk Topografische atlas, van ambachtelijke Romeinse nederzetting tot moderne stad*, Kortrijk

Despriet Ph. 2012: Kortrijk: nieuwe Leiepoort (1400-1782), *Archaeologia Mediaevalis*, 35, Gent, p. 133-4

Despriet Ph; (red.) 2013: Archeologische atlas Kortrijk Deel I Buda en Overleie, *Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen* (p. 169-173)

Janse J. (m.m.v. van Straalen Th.) 1975: *Middeleeuwse Stadswallen en Stadspoorten in de lage landen*, Zaltbommel

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

www.onroenderfgoed.be